

PÁR SLOV NA ZAČIATOK

BUDÚCNOSŤ JE LEN ĎALŠOU VERZIOU MINULOSTI. V TEJ MINULOSTI sú obdobia, ktoré odrážajú našu súčasnosť – pomáhajú nám pochopiť náš turbulentný vek na konci obdobia po studenej vojne. Invázia na Ukrajinu, napätie okolo Taiwanu, nástup éry umelej inteligencie, klimatická zmena a mnohé ďalšie nedávne udalosti zapadajú do historických vzorcov. Ukazujú, ako posledné desaťročie formovalo našu súčasnosť a kam smerujeme.

Mnohé udalosti uplynulých desiatich rokov sa dostali na titulky novín; iné, v dlhodobom horizonte nemenej významné, si sotva získali pozornosť médií. Niektoré z oboch kategórií sa objavujú v tejto aktualizovanej verzii knihy *V zajatí geografie*, iné sa do nej nezmestili. Keby tam boli všetky, potrebovali by ste vysokozdvížny vozík, aby ste knihu zdvihli...

Avšak trendy sú jasné. Autoritárske štáty s Čínou na čele sa spájajú s cieľom rozvrátiť „poriadok založený na pravidlách“, ktorý po druhej svetovej vojne vybudovali USA a ich spojenci. Američania pozvali Peking do klubu, pomohli Čínu posilniť a potom zistili, že nebude hrať podľa ich pravidiel. To viedlo k ďalšiemu trendu – „zníženiu rizika“ spojeného s Čínou. Niektoré firmy sa z krajiny stiahli a mnohé vlády sa snažia diverzifikovať svoje dodávateľské reťazce a obmedziť predaj špičkových technológií, aby zabrzdlili čínsky postup v určitých odvetviach.

USA oneskorene hľadajú nový systém, v ktorom sa vyspelé priemyselné demokracie spoja – pod ich vedením. Washington nemusí začínať od nuly. Existujú zvyšky partnerstiev vytvorených po druhej svetovej vojne – najvýraznejšie NATO. No väzby, ktoré kedysi spájali spojencov, sa uvoľnili. Prešli sme od bipolárneho sveta cez unipolárnu dekádu americkej hegemonie až k multi-

polárnemu svetu, kde si krajiny môžu vyberať, s kým obchodujú a s kým nadväzujú aliance.

Po studenej vojne mnohí európski politici a intelektuáli zle pochopili históriu a uverili, že liberálna demokracia je budúcnosťou kontinentu a že vojna je anachronizmom odsunutým do 20. storočia. Pri tejto naivite nebrali do úvahy, čo sa stane, keď rozumný argument narazí na nerozumné násilie, ako to, ktorému čelí Ukrajina. Nečakali ani to, že po páde sovietskeho systému sa na novej mape Európy zodvihnú vlny „staromódneho“ nacionalizmu, náboženskej nadradenosti a populistického autoritárstva. Prezieravý sovietsky diplomat Georgij Arbatov na to upozornil už v roku 1988. Ako poradca Michaila Gorbačova vedel, že jedným z tmelov spájajúcich západné mocnosti bol spoločný strach zo ZSSR. „Urobíme vám strašnú vec,“ povedal. „Pripravíme vás o nepriateľa.“

Európania si mysleli, že sa o seba dokážu postarať sami. Krátili sa vojenské rozpočty, zatvárali sa továrne na muníciu a zmenšovali sa zásoby zbraní. Po sebe nasledujúce administratívy vo Washingtone žiadali Európu, aby prevzala väčšiu časť bremena NATO, no boli ignorované. Silácke reči o spoločnej európskej obrane zostali len na papieri. A potom Rusko napadlo Ukrajinu a Európa si pripomenula niečo z antiky: Sallustiovu tézu.

Rímsky historik Sallustius veril, že aliance sú skutočne pevné len vtedy, keď vzniknú zo strachu pred spoločným nepriateľom. V jeho prípade to bol strach Rímskej republiky z Kartága. Dnes má väčšina európskych štátov opäť kolektívny strach z východnej hrozby a snaží sa na ňu pripraviť.

Jeden z hlavných rozdielov oproti studenej vojne je ten, že prioritou americkej zahraničnej politiky sa stala indopacifická oblasť, najmä Čína. To neznamená, že Washingtonu nerobí starosti to, ako sa správajú Rusi, no svet sa posunul ďalej, peňazí je málo a americká trpezlivosť je obmedzená – najmä keď je prezidentom Donald Trump. Ruská invázia na Ukrajinu pripomenula európskym členom NATO, prečo táto organizácia existuje, a spolu s Trumpovým opätovným zvolením ich prinútila uvedomiť si žalostný stav ich obrany.

Európske krajiny čelia ďalšiemu problému, ktorý sa v poslednom desaťročí vyostřil. Členské štáty EÚ zrejme dosiahli hranicu ochoty svojich občanov odovzdávať suverenitu Bruselu. Zároveň čelí celá

západná Európa dôsledkom masového presunu obyvateľstva. Únia aj moderné európske národné štáty boli vybudované na spoločných kultúrnych, historických a do určitej miery i náboženských základoch. Aj preto majú problém integrovať veľký počet prisťahovalcov z mimoeurópskych krajín. To otvára otázku, koľko migrantov môžu európske štáty prijať bez vážneho narušenia svojich politických systémov. No každá diskusia o migrácii musí zahŕňať aj úvahu, koľko pracovnej sily Európa potrebuje na udržanie ekonomiky pri starjúcej populácii.

Sallustiova téza platí aj pre autoritárske štáty, ako Čína, Rusko, Irán a Severná Kórea. Tie sa obávajú, že ak neprevrátia svetový poriadok, ovládnu ich Spojené štáty. Preto prezidenti Si a Putin v roku 2022 oznámili „priateľstvo bez hraníc“ a preto sa Rusko snaží posilniť vplyv organizácie BRICS+ (jej zakladajúcimi členmi sú Brazília, Rusko, India, Čína a Južná Afrika). Aj preto sa Putin v tomto desaťročí usiluje oslabiť dolár ako globálnu menu.

Priebeh bojov na Ukrajine je ďalším ponaučením z histórie. Národy, ktoré získajú náskok v nových technológiách a následne sa stanú v týchto odvetviach dominantnými, majú tendenciu dominovať aj vo svojom regióne, ba niekedy dokonca vo svete. Toto pravidlo platí už stáročia od Rimanov cez britské impérium až po nedávnu dominanciu USA.

Ruskou inváziou sa začala prvá „vesmírna vojna“, konflikt, v ktorom majú obe strany prístup k prostriedkom vo vesmíre. Je to aj prvá vojna, ktorá masovo upozornila verejnosť na využitie dronov, a prvýkrát sa v nej v bojových podmienkach použili hypersonické rakety. Pri všetkých týchto technológiách – laseroch, senzorocho, polovodičových čipoch – sa využíva alebo bude využívať umelá inteligencia. Budúce vojny si budú vyžadovať obrovské množstvá takýchto prostriedkov.

A kto ich má? Čína. Teda má ich väčšinu a ovláda podstatnú časť dodávateľského reťazca. Presne na to narážal Trump, keď ako novozvolený prezident vyhlásil, že chce kontrolu nad Grónskom. Najväčší ostrov sveta ukrýva zásoby titánu, grafitu, niklu, zinku, volfrámu a lítia. Prieskum Európskej komisie z roku 2023 ukázal, že dvadsaťpäť z tridsiatich štyroch nerastov, ktoré označila za „kritické suroviny“, sa nachádza práve tam.

Miesto, kde sa také suroviny nachádzajú, je kľúčovou súčasťou geopolitickej mapy 21. storočia. Ak chce niekto hrať významnú úlohu v oblasti umelej inteligencie, kvantových počítačov, biotechnológií, vesmírneho priemyslu a telekomunikácií, potrebuje mať zabezpečený prísun strategických surovín. To je dôvod, prečo v poslednom desaťročí podnikli významné krajiny a spoločnosti – často mimo pozornosti médií – strategické kroky v oblastiach ako „lítiový trojuholník“ v Južnej Amerike a „medený pás“ v strednej Afrike.

Najväčšie kroky však urobili USA a Čína, čo nás privádza k ďalšiemu ponaučeniu z histórie: Tukydidovej pasci. Pár rokov po peloponézskej vojne (431 – 404 pred n. l.) grécky historik napísal: „Vzostup Atén a strach, ktorý tento vzostup vyvolal v Sparte, spôsobili, že vojna bola nevyhnutná.“ Ak si za Spartu dosadíme Ameriku a za Atény Čínu, dostávame varovanie, že bez premyslenej diplomacie a kompromisov na oboch stranách môže vypuknúť vojna.

Verím, že multipolárny svet sa opäť zmení na určitú formu studenej vojny alebo bipolárneho rozdelenia. Od tej éry sa bude líšiť najmä tým, že Čína je takou ekonomickou veľmocou, akou ZSSR či Rusko nikdy neboli, ako aj tým, že v priebehu tohto storočia má potenciál stať sa supervelmocou aj India. Napriek tomu je to ako široký koncept, ktorý dobre poznáme, užitočná šablóna.

Formuje sa poriadok vedený Čínou, rovnako ako nové formy amerického líderstva, najmä v indopacifickom regióne. Podrobnosti o tom, ako posledné desaťročie zapadá do prebiehajúcej výstavby geopolitickej architektúry 21. storočia, sú podrobne rozpracované v každej kapitole tohto nového vydania. Pandémiou covidu sa posilnili podozrenia voči Číne, klimatickou zmenou v Arktíde sa zvýraznil význam severnej morskej cesty popri ruskom pobreží a vzostupom strojov sa upriamila pozornosť na nerasty a ich výskyt – podobne ako to v 20. storočí bolo v prípade ropy.

V poslednom desaťročí sa udialo ešte niečo. Svetová populácia sa rozrástla o ďalšiu miliardu ľudí. Každé narodenie sa stáva významnou udalosťou. Každý človek sa teraz delí o geografický priestor, ktorý naďalej formuje naše životy.

ÚVOD

VLADIMIR PUTIN TVRDÍ, ŽE JE VERIACI ČLOVEK A VEĽKÝ PRÍVRŽENEC ruskej pravoslávnej cirkvi. Ak je to tak, možno sa každý večer pred spaním modlí a pýta Boha: „Prečo si nestvoril na Ukrajine nejaké hory?“

Lebo keby Boh na Ukrajine stvoril nejaké hory, neboli by rozľahlé pláne Východoeurópskej nížiny takým lákadlom pre opakované útoky proti Rusku. V tomto zmysle Putin nemá na výber: musí sa aspoň pokúsiť o kontrolu nížiny od západu. A tak je to so všetkými národmi, veľkými či malými. Geografický profil krajiny uväzňuje jej lídrov, dáva im len malú možnosť výberu a menej priestoru na manévrovanie, než by ste si mysleli. To platilo pre Atény, Peržanov, Babylončanov i pred nimi, platilo to pre každého vodcu, ktorý hľadal vyvýšené miesto, z ktorého by ochránil svoj kmeň.

Zem, na ktorej žijeme, nás vždy formovala. Formovala vojny, moc, politiku a spoločenský rozvoj národov, ktoré dnes obývajú takmer každý kus planéty. Technológie možno prekonávajú vzdialenosti medzi nami v duchovnom a vo fyzickom priestore, no je ľahké zabudnúť, že zem, na ktorej žijeme, pracujeme a vychovávame svoje deti, má obrovský význam a že rozhodnutia tých, ktorí vedú osem miliárd obyvateľov tejto planéty, budú do istej miery vždy formované riekami, pohoriami, púšťami, jazerami a morami, ktoré nás obmedzujú – ako to bolo vždy.

Celkovo vzaté, neexistuje žiaden geografický faktor, ktorý by bol dôležitejší než ostatné. Pohoria nie sú dôležitejšie ako púšte, rieky nemajú väčší význam ako džungle. V rôznych častiach planéty, v rôznych geografických profiloch patrí medzi dominantné faktory to, čo ľudia môžu a nemôžu urobiť.

V širšom zmysle geopolitika nahliada na to, ako sa dajú chápať medzinárodné vzťahy prostredníctvom geografických faktorov;

nejde iba o fyzickú krajinu – napríklad prirodzené bariéry, ako sú pohoria alebo riečna sieť –, ale aj o klímu, demografiu, kultúrne rozdelenie a prístup k prírodným zdrojom. Tieto faktory majú dôležitý dosah na mnohé aspekty našej civilizácie od politickej a vojenskej stratégie až po ľudský spoločenský rozvoj vrátane jazyka, obchodu a náboženstva.

V historických statiach a v aktuálnom spravodajstve o udalostiach vo svete sa fyzickým reáliám v podloží národnej a medzinárodnej politiky často nevenuje pozornosť. Pritom geografia je nepochybne fundamentálnou súčasťou toho „prečo“, ako aj toho „čo“. Možno nie je *tým* determinujúcim faktorom, no nepochybne najprehliadanejším. Zoberme si príklad. Čína a India: dve rozľahlé krajiny s ohromným počtom obyvateľov, ktoré majú dlhú spoločnú hranicu, no nie sú ani politicky, ani kultúrne príbuzné. Nebolo by prekvapením, keby medzi týmito dvoma obrami došlo k viacerým vojenským konfliktom, no v skutočnosti sa to s výnimkou jedného mesačného boja v roku 1962 nikdy nestalo. Prečo? Pretože ich oddeluje najvyššie pohorie na svete Himaláje, cez ktoré je postup veľkých vojenských kolón prakticky nemožný. Isteže, s vývojom sofistikovanejších technológií sa objavujú spôsoby, ako túto prekážku prekonať, no fyzická bariéra zostáva nedotknutá. Preto obe krajiny zameriavajú svoju zahraničnú politiku na iné regióny, hoci inak sa veľmi pozorne sledujú.

Individuálni lídri, idey, technológie a mnohé iné faktory hrajú úlohu vo formovaní udalostí, no sú len dočasné. Každá nová generácia bude vždy čeliť fyzickým prekážkam vytvoreným Hindúkušom a Himalájami, problémom vyvolaným monzúnovým obdobím, nevýhodám obmedzeného prístupu k prírodným alebo potravinovým zdrojom.

Po prvý raz ma táto téma zaujala, keď som ako spravodajca pokrýval vojny na Balkáne v 90. rokoch minulého storočia. Zblízka som pozoroval, ako vodcovia rôznych národností, či už išlo o Srbov, Chorvátov, alebo Bosniakov, úmyselne pripomínali svojim „kmeňom“ starodávne rozdiely a, áno, aj starodávne predsudky, ktorých bol tento nanajvýš rôznorodý región plný. Keď sa im podarilo odtrhnúť tieto národy od seba, nebolo treba veľa na to, poštváť ich proti sebe.

Primárnym príkladom je rieka Ibar v Kosove. Osmanskú nadvládu nad Srbskom potvrdila v roku 1389 bitka na Kosovom poli, ktoré

sa nachádza neďaleko miesta, kde vchádza rieka Ibar do mesta Mitrovica. V priebehu nasledujúcich storočí začalo srbské obyvateľstvo ustupovať za rieku, pretože z hornatej oblasti zvanej Malesija začali do Kosova zostupovať moslimskí Albánci, ktorí sa v polovici 18. storočia stali väčšinovým obyvateľstvom.

Preskočme teraz do 20. storočia a uvidíme, že zreteľné etnické/náboženské rozdelenie, zhruba vymedzené riekou, stále existuje. V roku 1999 musela juhoslovanská (srbská) armáda po náletoch NATO a pozemnom útoku Kosovskej oslobodzovacej armády ustúpiť za Ibar a za ňou rýchlo nasledovala väčšina zvyšku srbského obyvateľstva. Rieka sa stala de facto hranicou útvaru, ktorý dnes niektoré krajiny uznávajú ako nezávislý štát Kosovo.

Mitrovica sa stala miestom, kde sa zastavil aj postup pechoty NATO. V priebehu trojmesačnej vojny sa objavovali zastreté hrozby, že NATO plánuje obsadiť celé Srbsko. V skutočnosti však geografické a politické obmedzenia predurčovali, že predstavitelia NATO o tom nikdy neuvažovali. Maďarsko dalo jasne najavo, že by nedovolilo inváziu zo svojho územia, pretože sa obávalo represíí proti 350-tisícovej maďarskej etnickej menšine v severnom Srbsku. Alternatívou mohla byť invázia z juhu, odkiaľ by jednotky NATO dosiahli Ibar dvakrát rýchlejšie, no súčasne by sa nad nimi vypínali hory.

V tom čase som pracoval s tímom Srbov v Belehrade. Spýtal som sa ich, čo by robili, keby NATO zaútočilo na Srbsko. „Zložili by sme kamery, Tim, a zobrali zbrane,“ bola ich odpoveď. Boli to liberálni Srbi, moji dobrí priatelia a odporcovia vlády, no aj tak vytiahli mapy a ukázali mi, na ktorých miestach v horách by Srbi bránili svoje územie a kde by sa postup jednotiek NATO zastavil. Bolo úľavou poučiť sa z geografie, prečo malo NATO oveľa obmedzenejšie možnosti, než zverejnila bruselská propagandistická mašinéria.

Toto pochopenie kľúčovej úlohy fyzického profilu krajiny na Balkáne mi v nasledujúcich spravodajských rokoch veľmi dobre poslúžilo. Napríklad v roku 2001, pár týždňov po teroristických útokoch z 11. septembra, som videl demonštráciu toho, ako aj s modernou technológiou klíma stále diktuje vojenské možnosti aj tej najmocnejšej armády sveta. Bolo to v severnom Afganistane, keď som preplával na plti hraničnú rieku z Tadžikistanu, aby som sa pripojil k jednotke Severnej aliancie (NA), ktorá bojovala proti Talibanu.

Americké stíhačky a bombardéry už boli vo vzduchu a bombardovali pozície Talibanu a al-Káidy na chladných prašných planinách a kopcoch východne od Mazár e-Šarífu, aby vyčistili cestu na postup na Kábul. Po niekoľkých týždňoch bolo jasné, že NA postupuje smerom na juh. A vtedy svet zmenil farbu.

Rozpútala sa najdivokejšia piesková búrka, akú som kedy zažil, a zahalila všetko do tmavohorčicovej farby. Dokonca aj vzduch okolo nás vyzeral, akoby bol temný, hustý, pozostávajúci z čiastočiek piesku. Tridsaťšesť hodín sa okrem piesku nič nepohlo. Keď búrka kulminovala, bolo vidieť sotva na pár metrov. Špičková americká satelitná technológia bola tvárou v tvár klíme tejto divokej krajiny bezmocná a slepá. Všetci od prezidenta Busha až po vrchného veliteľa jednotiek NA museli čakať. Potom sa rozpršalo a piesok, ktorý pokryl všetko a všetkých, sa zmenil na blato. Lialo tak silne, že hlinené chatrče, v ktorých sme žili, vyzerali, akoby sa rozpúšťali. Znovu bolo jasné, že postup na juh bude musieť počkať, kým nepovie svoje posledné slovo geografia. Zákony geografie, ktoré poznali už Hannibal, Sun-c'a Alexander Veľký, platia aj pre súčasných vodcov.

O niečo neskôr, v roku 2012 som dostal ďalšiu lekcii z geostratégie, keď sa v Sýrii naplno rozpútala občianska vojna. Stál som vtedy na jednom sýrskom pahorku nad údolím južne od mesta Hamá. V diaľke som videl, ako horí nejaká osada. Sýrsky priateľ upriamil moju pozornosť na oveľa väčšiu dedinu asi jeden a pol kilometra od nej, odkiaľ podľa neho prišiel útok. Potom mi vysvetlil, že ak sa jednej z bojujúcich strán podarí vytlačiť dostatočný počet ľudí protivníka z údolia, bude údolie pripojené k inej časti územia, ktoré vedie k jedinej diaľnici, čo sa bude hodiť na vytýčenie kusu celistvého životaschopného teritória, ktoré by sa jedného dňa mohlo využiť na vytvorenie miništátika, ak sa už nepodarí dať Sýriu znovu dokopy. Tam, kde som dovtedy videl iba horiacu osadu, som teraz videl strategickú dôležitosť a pochopil som, ako základné fyzické reálie formujú politickú realitu.

Geopolitika sa týka každej krajiny, či už je vo vojne, ako v uvedených príkladoch, alebo žije v mieri. Takých príkladov je mnoho na každom kontinente. Nemôžem v tejto knihe uviesť všetky. Platí to aj o Kanade, Austrálii či Indonézii, ktoré spomínam len okrajovo, hoci len to, ako geografia tvarovala fyzické a kultúrne prepojenia

Austrálie s ostatným svetom, by bolo hodné samostatnej knihy. (O Austrálii a ďalších krajinách som písal v knihe *Sila geografie*.) Miesto toho som sa sústredil na mocnosti a regióny, ktoré najlepšie ilustrujú kľúčové body tejto knihy od dedičstva geopolitiky minulosti (formovanie národov) až po najvyhrotenejšie situácie súčasnosti (vojna na Ukrajine, expandujúci vplyv Číny) a pohľad do budúcnosti (stupňujúci sa boj o Arktídu).

V Rusku vidíme bývalé impérium, ktoré sa zmieta v problémoch a nervózne hľadá na západ, ako aj vplyv Arktídy a to, ako jej mrazivé podnebie obmedzuje jeho schopnosť stať sa skutočne globálnou mocnosťou. Zároveň však klimatická zmena otvára Moskve nové príležitosti. V Číne vidíme obmedzenia moci bez globálnej silného námorníctva. Tempo, akým sa Čína snaží túto situáciu zmeniť, je čoraz zreteľnejšie. Kapitola o USA ukazuje, ako premyslené rozhodnutia rozširovať územie v kľúčových regiónoch umožnili tejto krajine dosiahnuť svoj moderný osud ako superveľmoci s prístupom k dvom oceánom. Európa nám ukazuje hodnotu rovinatého terénu a splavných riek pri prepájaní regiónov a vytváraní kultúry, ktorá naštartovala moderný svet, zatiaľ čo Afrika je ukázkovým príkladom dôsledkov izolácie.

Kapitola o Blízkom východe demonštruje, prečo je kreslenie hraníc do máp danej oblasti bez ohľadu na topografiu a v rovnakej miere aj bez ohľadu na geografickú kultúru receptom na problémy. Svedkami týchto problémov budeme aj v tomto storočí. Rovnaká téma vystúpi aj v kapitolách o Afrike a Indii/Pakistane. Koloniálne mocnosti nakreslili na papier umelé hranice, pričom úplne ignorovali fyzické reálie regiónu. Dnes sa odohrávajú násilné pokusy o ich prekreslenie, čo bude pokračovať niekoľko ďalších rokov. V dôsledku toho už nebudú mapy národných štátov vyzerat' ako dnes.

Veľmi odlišnými príkladmi v porovnaní s Kosovom a so Sýriou sú Japonsko a Kórea, ktoré sú väčšinou etnicky homogénnymi krajinami. Majú však iné problémy: Japonsko je ostrovnou krajinou bez prírodných zdrojov, kým rozdelenie Kórey je problém, ktorý stále čaká na riešenie. Latinská Amerika je zase anomáliou. Jej najjužnejšia časť je tak ďaleko od ostatného sveta, že to komplikuje globálny obchod, a vnútorná geografia samotného kontinentu je bariérou, ktorá bráni vytvoreniu podobne úspešného bloku, akým je Európska únia.

Napokon prichádzame na jedno z najnehostinnejších miest planéty – do Arktídy. Ľudstvo tento kút po väčšinu histórie ignorovalo, no v 20. storočí sme tam objavili energiu a diplomacia 21. storočia určí, kto tieto zdroje vlastní – a predáva.

Vidieť geografiu ako rozhodujúci faktor v priebehu ľudskej histórie sa môže považovať za pochybný pohľad na svet, čo sa celkom nepáči niektorým intelektuálnym kruhom. Pripúšťa sa tým totiž, že príroda je silnejšia než človek a že existuje istá miera, do ktorej môžeme určovať svoj osud. Lenže udalosti ovplyvňujú jednoznačne aj iné faktory. Každý vnímavý človek vidí, že moderná technológia ohýba aj železné zákony geografie. Našla cesty ponad, popod či cez niektoré bariéry. Američania dnes dokážu preletieť z Missouri do Mosulu na bombardovaciu misiu bez potreby medzipristátia na dotankovanie. To spolu s ich polonezávislými veľkými bojovými skupinami lietadlových lodí znamená, že dnes už vôbec nepotrebujú spojenca či kolóniu, aby rozšírili svoj globálny dosah na celý svet. Iste, kým stále majú leteckú základňu na ostrove Diego Garcia alebo trvalý prístup do prístavu v Bahrajne, majú aj viac možností, no už nie sú také zásadné.

Letecká sila teda zmenila pravidlá, podobne ako ich iným spôsobom zmenil aj internet. No geografia a história sformovania sa národov v rámci tejto geografie zostáva kľúčovým prvkom porozumenia dnešného sveta a našej budúcnosti.

Niektoré konflikty v Afrike a na Blízkom východe majú korene v tom, ako koloniálne mocnosti ignorovali zákony geografie, kým čínska okupácia Tibetu v ich dodržaní. Tieto zákony diktujú aj americkú globálnu zahraničnú politiku, lebo aj technologická genialita a mocenský vplyv poslednej supervelmoci hodnej tohto mena dokáže len zmierniť zákony, ktoré stanovila príroda či Boh.

Aké sú to zákony? Začnime s nimi v krajine, kde je moc ťažké ubrániť, a preto sa to jej vodcovia celé stáročia snažili vynahrádzať tlakom na vonkajšie hranice. Je to krajina, ktorá nemá na západe žiadne pohoria: Rusko.